

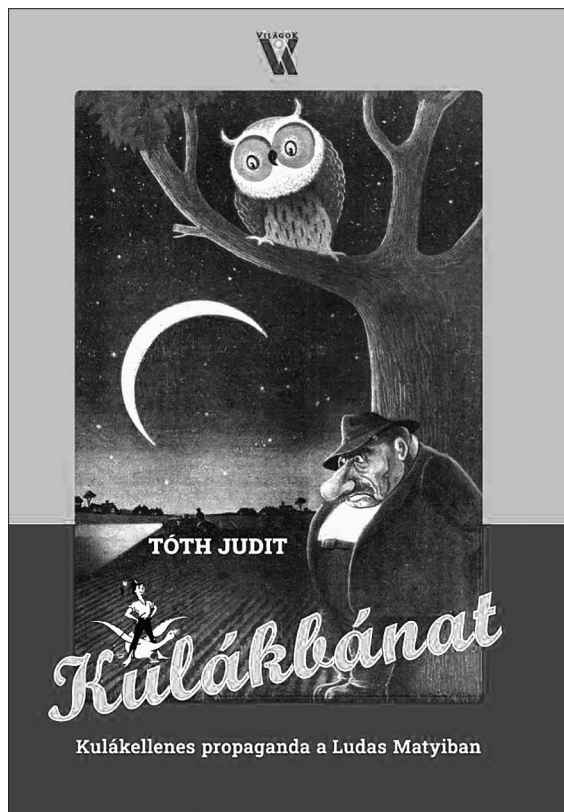
/// Papp István

=== A gazdaelit sorsa képekben

Tóth Judit: *Kulákbánat*.

Kulákellenes propaganda a Ludas Matyiban.

Világok, Székesfehérvár, 2021. 334 oldal

„Tragédia dalban elbeszélve.” Önkéntelenül is a ballada műfajának tömör meghatározása ötlött az eszembe, melyet nem egy alkalommal hallottam az általános iskolai irodalomórákon. Hozzátehetném ehhez még a sűrítést, illetve a balladai homályt, mint szintén gyakran emlegetett jellemzőket. Mindezt csupán azért idézem fel, mert Tóth Judit témaválasztásával egy olyan ismert, a történetírói elbeszélések által látszólag kényelmesen és könnyedén járhatóvá tett útra lépett, amely akár az érdektelenségbe is vezethetett volna. Hiszen mostanság a kulákok sorsáról, üldözéséről írni nem vall túlságosan nagy merészségre és eredeti témaválasztásra. Manapság az 1950-es években még rendkívül sötét színekkel ábrázolt, megbélyegzett társadalmi csoport a rend-

szerváltást követően kizárólag áldozati szerepbe szorulva jelenik meg. Pedig maga a szó és a hozzá kapcsolódó jelentésrétegek nagyon is összetettek és sokféle ágazó-

ak.¹ Jelen munka szerzője ugyan nem a fogalomtörténet útját választotta, ám ugyanúgy számos arcát villantotta fel annak a jelenségnek, amely kulákkérdés cím alatt vonult be a magyar történetírásba. A kulcs – talán más esetekhez képest még erőteljesebben – az elbeszélés módjában rejlik. Tóth Judit az agrár- és a sajtótörténet határmezsgyéin járva mesélte el újból mindazt, amit a parasztság leggazdagabb rétege és a diktatúra viszonya kapcsán elmondható. Ez ígéretes módosulásnak tűnik a korábbi érdeklődéséhez képest, hiszen első kötetében még klasszikus agrártörténeti témát választott: a mezőgazdasági terménybeszolgáltatás Pest megyei gyakorlatát mutatta be.²

Jelen monográfia elsősorban azért érdemes a figyelmünkre, mert egy, a kiütkezéses állapotában lévő, voltaképpen hosszú ideje válságtüneteket mutató történetírói irányzat egyik lehetséges kitörési pontját jelenti. Miben is áll voltaképpen ez a probléma? A magyar parasztság és a honi agrárium historiográfiája nagy nevű elődök veretes munkáit tudja felsorakoztatni – Szabó Istvántól kezdve Varga Jánoson át Für Lajosig bezárólag. E szűkebb terület kutatói, talán nem meglepő módon, elsöprő többséggel maguk is a falvak és kisvárosok világából, paraszti vagy a parasztsággal szorosan érintkező családokból jöttek. Számukra kutatásuk tárgya magától értetődően természetes, bemutatása nem szorul különösebb magyarázatra. Egyszerűen a téma önnön erejénél fogva kikövetelte helyét, ami intézményes formában is megmutatkozott, gondoljunk a Mezőgazdasági Múzeumra, az *Agrártörténeti Szemlére* vagy éppen a Magyar Tudományos Akadémia nem is olyan régen még létező Agrártörténeti és Faluszociológiai Bizottságára. Mára viszont alaposan megváltozott a helyzet: az agrártörténet mint történészi “brand” alaposan leértékelődött. Ezzel a kihívással a honi történetírásnak is szembe kell néznie, ha fel kívánja kelteni az érdeklődést saját tárgya iránt: új nyelv, új módszerek, új eszközök kellenek.

Minden jel szerint egy lehetséges kitörési pont a vidéktörténet fogalmának középpontba emelése, amely voltaképpen kilépés az agrártörténet szűk keretei közül. Ez a megközelítés komplex keretben tesz kísérletet arra, hogy ne csak az agrártermelés szakkérdéseit vagy a paraszti társadalom történetének problémáit tárgyalja, hanem valamiféle egységként felfogható vidéki társadalomról beszéljen. Ennek a módszernek a hívei bizonytalan körvonalú szintézisre törekszenek, ahogyan azt programadóknak szánt előadásában Horváth Gergely Krisztián megfogalmazta: „*A cél tehát nem valamiféle új platform létrehozása, amelynek fő törekvése az lenne, hogy az öndefiníció jegyében megkülönböztesse magát az agrár-, a hely-, a régiótörténettől, a néprajztól, illetve a történeti antropológiától, hanem hogy a bennünket foglalkoztató kérdéseket a magyar társadalomfejlődés jobb megismerésén túl a rurális társadalomtörténet-írás nemzetközi áramlataihoz is kapcsolódva tudjuk megválaszolni.*”³

1 = = Bolgár, 2008.

2 = = Tóth, 2011.

3 = = Horváth, 2018: 3.

A különböző kutatási témák összekapcsolását valósította meg Tóth Judit is, ám munkája mégsem vidéktörténeti munka, hanem valami más. Nem egyszerűen a módos parasztság sorsát kívánta bemutatni, vizsgálata fókuszába a hivatalos propaganda, a Rákosi-korszak sajtója és a karikatúra mint önálló képzőművészeti ág értékelése is bekerült. Bár a szerző empatikusan ír az általa többször használt kifejezéssel gazdaelitnek nevezett társadalmi réteg viszontagságairól, a kötet mégsem válik kizárólag a sérelmeket hosszan soroló történetté. Sokféleképpen ábrázolták már eddig is a kuláknak minősített embereket, de ez a monográfia tudta a legjobban megközelíteni emberi arcukat.

A munka négy nagyobb szerkezeti egységre tagolódik, ezek mindegyike hozott olyan új kutatási eredményt, amelynek révén megcsontosodott tudásunk újragondolására kényszerülünk. Elsőként azzal a definíciós problémával vetett számot a szerző, amely nem kerülhető meg, még akkor sem, ha nem ez került a mű középpontjába. A „Mi a kulák?” és a „Ki a kulák?” kérdései többféle módon megválaszolhatók. A szerző elsőként annak eredt a nyomába, hogy miképpen módosult a hivatalos szabályozás. A mérvadó szakirodalom⁴ az 1948 nyarán bevezetett mezőgazdaság-fejlesztési járulék fizetésére kötelezettek körét tekinti kuláknak, egyenesen „kulákadó”-nak nevezve ezt a pénzügyi terhet. Tóth Judit ugyanakkor finom elemzéssel arra mutat rá, hogy 1948/49 folyamán még lehetséges volt a hivatalos gazdaságpolitika önkorrekciója, hiszen kezdetben 15 katasztrális hold földterület után kellett fizetni, amennyiben ennek a birtoknak a tiszta jövedelme elérte a 150 aranykoronát. Ehhez képest egy évvel később felemelték ezeket a mérőszámokat: 25 katasztrális holdra vagy kisebb földterület esetén 250 aranykoronára. Ezzel jogi értelemben szűkítették a kulákság körét, pontosabban a középparasztság és a nagygazdák közötti határt tolták feljebb, amely a politikai kategorizálás jogi hátterét adta. Nem tudni, hogy a gazdasági racionalitás vagy éppen a politikai bázis szélesítése motiválta ebben a döntésben a Magyar Dolgozók Pártja vezetését, de ettől még kedvezőbb jogi szabályozás lépett életbe. Ennek külön alfejezetben való bemutatását a kötet egyik legfőbb értékének tartom.

Viszont Tóth Judit nagyon is tisztában volt azzal, hogy később nem csupán a jogi szabályozás keményedett, hanem az ehhez kapcsolódó politikai alapú ellenségkijelölés is eszkalálódott. Ezt példázza a kuláklistának természetrajzát bemutató fejezet, amelyből világosan kiderül, hogy miben áll a nyelvi kifejezés ereje, s a hanyag módon vagy nagyon is tudatosan – a Rákosi-korszakban mindkettő előfordult – meghatározott jogi kategóriák hogyan válnak politikai jelszavakká, ki mindenki fér a kulákság ernyője alá. Tóth Judit nagyon szépen érzékeltet két paradox folyamatot. Egyrészt miközben a hivatalos statisztikai adatok szerint az 1950-es évek közepére egy-két ezerre csökkent a mezőgazdaság-fejlesztési járulékot fizetők száma, mégis egyre bővült és bővült a kuláklistán szereplők létszáma. Mint ahogy a közis-

⁴ = = Nagy, 2009: 162.

mert orosz népmesében történik: először csupán egy állat fért el a gomba alatt, majd az eső elől igyekezve egyre többen és többen nyertek menedéket. Így terebélyesedett s vált egyre partalanabbá a kulákkisták sora, hiszen nem csupán a formális törvényi feltételek szerinti gazdák, hanem a kocsmárosok, géptulajdonosok, családtagjaik, a velük rokonszenvező értelmiség végtelenségig tágítható köre tette ki a nevek elsöprő többségét. S ehhez érdemes társítani Rákosi hírhedt kijelentését, amelyet Tóth Judit is részletesen tárgyal, mely szerint: „*A kulák kulák marad listával vagy lista nélkül.*” Ebben a tekintetben a kulák-lét olyasféle esszenciális tartalommal vált, amitől képzelenség volt megszabadulni, és a diktatúra nézőpontjából ugyanazt a funkciót töltötte be, mint a zsidó kategóriája a hitleri Németországban. Nem volt más, mint az ellenség neve. Ebből adódhatott az, hogy a kulák kategória a politikai nyelvhasználatban túlélte a kulákkisták és a mezőgazdaság-fejlesztési járulék eltörlését, hiszen már nem ezektől függött. Ezzel magyarázhatjuk azt a Tóth Judit által felidézett történetet, hogy az 1956-os forradalmat követően is kuláknak címkéztek egy orosz házi gazdát, miközben hivatalosan nem létezett ez a kategória. Jó példa ez a politikai propaganda hatékonyságára és káros mivoltára is.

A szerző több alfejezetben foglalkozott a Rákosi-korszak politikai propagandájának jellemzőivel, csokorba szedve e tárgy felépítésének eszközeit. Igen fontos, hogy nem csupán az írott, hanem a vizuális csatornák, a média világának széles körére tekintett, megteremtve ezzel a további kutatás lehetőségeit. Ahogyan igen helyesen hangsúlyozza: a diafilm, a rádió, a filmhíradók, a fotók és a filmek – itt nyilván a játékfilmekre gondolt – ugyancsak fontos, sőt nyilvánvalóan egyre meghatározóbb szerepet játszottak nem csupán a gazdagparasztság-ellenes, hanem mindenféle politikai propagandában. Bár több példát is megemlített, áttekintése inkább gondolatébresztő, mintsem átfogó jellegű, de mindenképpen jó iniciatívának tekinthető. Kisebbségi kritikák megállapításoknak ugyanakkor helye van. Érdemes még tovább szalazni a korszak népművelésének, ezen belül a valóban kulcsfontosságú Szabad Föld Estéknek a szerepét. Nem egyértelmű ugyanis, hogy Tóth Judit mennyiben választja el a karikatúra sugallta szándékot és a történelmi elemzéssel megragadható folyamatokat. Éppen ezért érdemes leszögezni, hogy a korszak népművelése kétarcú próbálkozás volt: természetesen számos alkalommal közvetített nagyon direkt politikai üzeneteket, s ezzel befolyásolt, manipulált, hamis állításokat tett, másrészt viszont sokak számára olyan természettudományos ismereteket, szépirodalmi műveket vagy képzőművészeti alkotásokat tett elérhetővé, amelyek ma is a műveltség fontos oszlopainak tekinthetők. S bizony, az 1945 előtti korszaknak nagyon komoly adósságai voltak az oktatás és a tudás demokratizálása terén, s ezen a helyzeten bármiféle politikai diktatúra nélkül is változtatni kellett volna. Másrészt Tóth Judit csodálkozásának ad hangot, hogy a magyar plakát nem vált „*a kimondottan kulák-ellenes propaganda színterévé*” (101.). Ez nem annyira meglepő, ha belegondolunk, kiket is célzott meg igazán a gazdaelittel szembeni propaganda: elsősorban a falusi társadalmat, döntően a szegény- és középparasztságnak nevezett rétegeket. Hiszen

a propaganda természete egyszerre az ellenség kijelölése és a vele szemben állók határainak meghúzása: a mi és az ők viszonyrendszer világos megteremtése. Ezek után az alapvetően városi, döntően nagyvárosi térben működő plakát mellőzése elég logikus döntésnek tűnik.

Úgy vélem, hogy a kötet legnagyobb erényei – az eddigieken túl – még inkább a hagyományos sajtótörténet/médiatörténet fogalmaival leírható fejezetekben mutatkoznak meg. A diktatórikus vagy monopol jellegű sajtó ábrázolásának két tévútja van. Az egyik, ha úgy teszünk, mintha ez továbbra is szabad sajtó lenne, vagyis a leírtak, a cikkek tartalma a szerzők egyéni véleményét, belső meggyőződését tükröznék, s nem külső/felsőbb hatalmak szándékai irányítanák, formálnák azt. A másik csapdahelyzet, ha azt gondoljuk, hogy mindig, minden helyzetben, minden témára vonatkozóan elő lehet írni, ki lehet porciózni, fel lehet centizni, mi jelenjen meg egy adott médiumban. Az első esetben túlhangsúlyozzuk, a másodikban pedig alulértékeljük a szerző felelősségét. Holott a helyzet bizonyosan sem ez, sem az. S erről éppen Tóth Judit győz meg minket a *Ludas Matyi* kapcsán. Az 1945 májusában útjára indított és a rendszerváltást néhány évvel túlélte politikai vicclap mint az MKP szolgálatában álló „kollektív agitátor” értelmeződik (112.). Bár a manifeszt politikai szándék agyoncsapja a humort, de a *Ludas Matyi* tartalma és hangvétele is változott, még 1945 és 1956 között is. A pártvezetés a szovjet *Krokogyil* című lapot tekintette mintának, amit vélhetően nem sikerült követni, mivel visszaköszön a bírálatokban, hogy a *Ludas Matyi* magában hordozta az 1945 előtti, polgári jellegű politikai humor maradványait. A szerkesztőségben voltak hithű sztálinisták, túlbuzgó karrieristák, lapuló túlélési vágyók s tehetséges művészek, akik megpróbáltak a lehető legvégső határig elmenni, és véleményüket megőrizni.

Az ilyen jellegű, a vizualitást középpontba állító kötetek nagy buktatója szokott lenni az igénytelen, pongyola képanyag. Akadnak szerzők, akik a közölt képeket helykitöltő megoldásnak tekintik, amivel tovább húzzák a szöveget. Szerencsére Tóth Judit nagyon alaposan ügyelt rá, hogy minden karikatúra, amelyet elemzett és publikált, részleteiben is jól kivehető legyen, a színek árnyalatai élesen látszódnak, a közölt mondatok jól olvashatók legyenek. Ettől a *Kulákbanat* nem lett képeskönyv, nem tarka, színes illusztrációk halmaza, hanem olyan történetírói elbeszélés, ahol a közölt képek is elemzett források, jó helyeken tagolják a szöveget, és önmagukban felkeltik az olvasó érdeklődését. Olyan pillérek, amelyekre alapozva elmesélhető a paraszti társadalom 1950-es évekbeli társadalomtörténetének számos szegmense, s nem kizárólag csak a gazdagparasztságé. Ehhez a sikeres munkához két fontos tényező is kellett. Egyrészt, hogy a könyv szerzője nagyon gondosan kimérte és érzékeltette a politika, a belőle fakadó propaganda és a *Ludas Matyi* együttes hullámválását 1948 nyarától 1956 őszéig. A kulákellenes agitáció erősödése, az első, majd a második kollektivizálási hullám, Nagy Imre kormányfősége, majd Rákosi átmeneti megerősödése mind-mind tükröződött a lapban s a közölt rajzokban is.

Másrészt a szerző tisztában volt azzal, hogy a karikatúrák rajzoló pártos művészek voltak. A jelzős szerkezet mind a két tagja fontos és magyarázó erővel bír. Tóth Judit által a leggyakrabban – már csupán mennyiségi súlyuk okán is – elemzett alkotók: Pályi Jenő és Szegő Gizi ebből adódóan különböző minőségű rajzokat vetettek papírra. Akadtak közöttük selejtes, visszataszító, unalmas, a feladatot kikerülni igyekvő, a kötelező penzumba belefáradó, ötletlen, itt-ott lágyabb, néhol népmesei elemeket felhasználó, sőt még valóban vicces, ezért a *Ludas Matyit* felügyelő pártkorifeusok számára gyanús rajzok is. Hiszen abban állt a feloldhatatlan ellentmondás, hogy a vicc célja nem a totális erkölcsi megsemmisítés, az ellenfél/ellenség abszolút lenullázása, megfélemlítése. Ezek az elemek a diktatúra propagandájába épültek be. Mégis, a hatáskeltés, a figyelem fenntartása megkívánja a grafikai igényességet, a nyelvi leleményeket, amelyek itt-ott megcsillantak, hogy aztán átcsapjanak szálnalmas gúnyolódásba, kicsinyes megalázásba, nem egy alkalommal nyílt fenyegetésbe. Tóth Judit számtalan karikatúrát közölt és elemzett részletesen, s ezek segítségével rajzolta meg azt a képet, amelyet az imént összegeztem.

Fel kell tennünk azt a nehéz kérdést is, amelyet a mű néhány pontján megpendített a szerző, s érdemes lett volna vagy a jövőben érdemes tovább boncolgatni. Vajon mennyiben lehetett sikeres az a kulákkellenes propaganda, amelynek részeként a *Ludas Matyi* hasábjain is bőszéggel közöltek gúnyos, leleplező, megbélyegző rajzokat? Nyilvánvaló, hogy az idő múlásával a propaganda kezdte saját magát agyonütni, a téma túlhasználttá, unalmassá vált, ez a karikaturisták egyre laposabb, egyre közhelyesebb grafikai és nyelvi megoldásaiban érhető tetten. Másrészt a gazdasági racionalitás is aláásta a politikai szövegek hitelességét, ahogyan erre Tóth Judit remekül rávilágított az MDP Vác Városi Bizottságának titkárát idézve: „...a kulákok elleni harc vitele is nagyon nehéz, mivel a kulákok végzik el legelőször a munkákat.” (262.) Megint egy eldöntendő kérdés, amivel a hatalom birtokosainak szembe kellett nézni. Mi a fontosabb: a gazdasági racionalitás, a termelés érdekei, amit hivatalosan szajkóz a propaganda, vagy a rejtett szándék, egy társadalmi réteg megtörése? Mit csináljunk, ha a kulák nem szabotál, hanem a lehető legtöbbet és a legjobb színvonalon termel, érzékeltethetnénk némi malíciával a korabeli politikusok dilemmáit. Ugyanakkor azt is érdemes számba venni, hogy igaz-e az az állítás, mely szerint a paraszti társadalom homogén módon ellenállt a propagandának, a korabeli agrárpropagandának és a gazdaelittel azonosult. Ebből a nézőpontból tanulságos az a visszaemlékezés, amelyet Tóth Judit idézett: „Amelyik gazda megérdemelte, azon segített a szegényember úgy, hogy ha az a veszély volt, hogy jönnek a végrehajtók, elvitte a gazda a gabonáját annak a padlására, ott úgy se keresték.” (250.) E tanulságos véleménynek a legelső tagmondatára érdemes erőteljesebb pillantást vetnünk. Még egy nehéz életutat átélt visszaemlékező is felvillantotta a falun belüli konfliktusok meglétét. Ha volt olyan gazda, aki megérdemelte a segítséget, akkor kellett lennie olyanoknak is, akiről azt tartották, hogy nem érdemelte meg. Nem is lehetett ez másként, hiszen minden emberi közösségben vannak konfliktusok, egyszerűen ez az

együttélés jellemzője. Vagyis érdemes talán a fekete diktatúra – ártatlan kulákság szembeállítását tovább cizellálni. Ebből nem az elkövetett tettek relativizálása adódik, hanem az, hogy egy adott falun belül akkor is a szegényebb és gazdagabb, derekabb és tisztességtelen emberek között húzódtak a törésvonalak. Ezeket a törésvonalakat felerősítette, felnagyította a politikai hatalom, erőteljesen beavatkozott a közösség szövetébe, a múltban gyökeredző ellentétekre épített, azokat fel tudta használni. Egy ilyen szellemben fogant történetírói elbeszélés jóval közelebb vihet minket az akkori valóság feltérképezéséhez.

Az előbb fejtegetett összetettséget szolgálta az a megközelítési mód, amelyhez Tóth Judit folyamodott. Tipizálta azokat az ábrázolási módokat, ahogyan a kuláknak mondott gazdák megjelentek a *Ludas Matyi* karikatúráin. Ennek nyomán esett szó a beszolgáltatás megszegőiről, a szabotáló vagy rémhírterjesztő kulákról, a kollektivizálás kerékkötőiről. E remek fejezetek zenitje azoknak a nyelvi-képi eszközöknek az elemzése – a Zsíros családnév használata, fekete szín, kövérség, állatszimbólumok –, amelyeket a gazdaelithez társítottak a rajzolók. Nehéz egyetlen példát kiemelni, de számomra – vállalva a szubjektív értékítélet kockázatát – a *Csávázzunk!* című 1949-es Pályi Jenő-rajz elemzése a kötet egyik csúcspontja. Tóth Judit a csáva szó hármas jelentését kibontva (fertőtlenítő szer, baj, moslék) fejt meg a képben elrejtett üzenet több rétegét, s értelmezi a politikai szándékot, a propaganda célját (211–213.). Ugyancsak nagyon jól megválasztott képnek tűnik az *Egyik a másiktól következik* című karikatúra, amely egy módos gazdát kezében vasvillával, fején szarvakkal, vagyis klasszikus ördögi kellékekkel ábrázolt (231.). S helyesen mutat arra is a szerző, hogy ami a politikai hatalom nézőpontjából ellenséges cselekedet vagy akként értelmezett tett, az a gazdák számára egyfajta túlélési stratégia, önvédelmi mechanizmus volt.

Az is igen tanulságos, amikor a propaganda voltaképpen igazat állít, és rémhírterjesztőkről ír. A jelenség létrejötte annak köszönhető, hogy a diktatórikus hatalomgyakorlás elzárja a nép elől a híreket, nem lehet megbízható, valódi információkhoz jutni. Ez törvényszerűen a fals értesülések, megbízhatatlan történetek, bizonytalan pletykák terjedéséhez vezet, vagyis valóban rémhírek alakulnak ki és terjednek, hiszen nincsenek tényeken alapuló, megbízható hírek, ugyanakkor az emberek információéhsége és tudásvágya fennáll. Ilyen helyzetben tényleg akadnak olyanok, akik rémhíreket terjesztenek, hiszen nem is tehetnek mást. Őket úgymond tárgyilagosan, valóságosan fel lehet mutatni, tehát ebben az esetben létező jelenségről, hűvér emberekről szólnak a *Ludas Matyi* rajzai, csak éppen arról nem lehet beszélni, miért születtek és hogyan harapóztak el ezek a rémhírek.

Összességében nagyon jó kísérletnek, s ami ennél több, sikeresen végigvitt, okos elemzésnek tartom Tóth Judit monográfiáját, amely izgalmas kutatási irányt nyithat meg, hiszen számos, további gondolkodásra érdemes kérdést rejt a szöveg. Ezt az utat szélesítve és kikövezve, sokat megtudhatnak a hajdanvolt paraszti társadalomról, a vidéki Magyarország múltjáról azok is, akik családi kötődéseik révén nem ennek a világnak a részesei. S éppen ebben látom e munka legnagyobb értékét.

=== Hivatkozott irodalom ===

Bolgár, 2008

Bolgár Dániel: A kulák érthető arca. Fogalomtörténeti vázlat. In: *Mindennapok Rákosi és Kádár korában*. Szerkesztette: Horváth Sándor. Nyitott Könyvműhely, Budapest. 50–93.

Horváth, 2018

Horváth Gergely Krisztián: Örökségünk és adósságainak. A rurális társadalomtörténet lehetőségei Magyarországon.
http://real.mtak.hu/28332/1/HGK_Oroksegunk_Ethnographia_olvasoszerkesztett_aug11.pdf (utolsó letöltés: 2022. április 27.).

Nagy, 2009

Nagy József: *A paraszti társadalom felbomlásának kezdetei 1945–1956*. Napvilág Kiadó, Budapest.

Tóth, 2011

Tóth Judit: *Padlássöprések kora. A beszolgáltatás Pest megyében*. Pest Megye Monográfia Közalapítvány, Budapest.

Kulcsszavak

=====

recenzió, társadalomtörténet, mezőgazdaság

= The Fate of the Peasant Elite in Pictures =

/// A BOOKREVIEW ON

Tóth Judit: *Kulákbánat.*

Kulákellenes propaganda a Ludas Matyjiban.

[*Kulaksorrow. Anti-kulak propaganda in Ludas Matyi*]

Világok, Székesfehérvár, 2021. 334 p.

The history of wealthy peasants – or, using an expression of Russian origin, the kulaks – has been a popular topic in Hungarian history writing since the 1980s. Judit Tóth's article opens a new and brave direction in the field of research, because she mixes the methods of traditional agrarian and media history. The instruments of propaganda against kulaks were diverse, including films, posters, documentaries, newspaper articles, and, last but not least, cartoons. The latter mocked and humiliated the wealthy peasants. The author analysed the cartoons of Ludas Matyi, the humorous weekly of the Hungarian Communist Party. The cartoons conveyed visual message and textual content as well. There were typical colours, animals, scenes, dresses, and slogans which were dedicated to kulaks.

The illustrators were committed to the aims of the Communist Party, but they were talented artists at the same time. Consequently, the political use of these cartoons was not obvious, the success was in strict line with the changes of official agriculture policy. Judit Tóth's article is not just a collection of kulaks' grievances, because she discusses the concept of the kulak, and the vague limits of the so-called kulak lists. The kulak question was not over in 1953 when this political category was cancelled officially, because as the leader of the Communist Party, Mátyás Rákosi stated in his infamous speech: „Kulaks will be kulaks, with or without a list.” The political language and practice of the political police and local party organs were not consistent, and therefore the style and effect of the cartoons were precarious as well.